

14.765/
96

OSZK
Central Library of the University of Toronto

OSZK

Central Library of the University of Szeged

100-20

OSZK

OSZK

796

NÉPSZERŰ FŐISKOLAI TANFOLYAM

1910/11. — I. sorozat

Az eddig tartott előadások XVII. sorozata

XCVI. SYLLABUS

DR JANKOVICS MARCELL

AZ ALPINIZMUS

(HEGYMÁSZÁS)

TÖRTÉNETE ÉS SZEREPE A MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETBEN

Hat előadás

Az előadások négy alkalommal a tudományegyetem központi épületének kupola-tantermében tartatnak pénteken a következő napokon: 1910. november 18., 25., december 3. és 10. este 1/2 7-től 8-ig. (Vetített képekkel.)

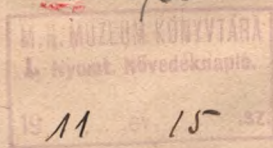

BUDAPEST, 1910

A NÉPSZERŰ FŐISKOLAI TANFOLYAM KIADVÁNYA

14.765/96

I. RÉSZ.

Az alpinizmus fogalma és céljai.

Az alpinizmus a *szép* szolgálatában áll. Az alpesi táj ugyanis elragadóan szép *esztétikai* szempontból és a hegy szép az *erkölcsi* felfogás szempontjából, mert valósággal jelképezi az emberiség ideális célját, a felfelétörekvést. Ezért az alpesi táj az örök-szépnek egyik legtökéletesebb megnyilvánulása; az alpinizmus pedig e megnyilvánulásnak önerővel megszerzett megismerése, megértése és élvezete.

Az alpinizmus a tudományt is híven szolgálja, mert ha nem is vérrokonságban, de aféle magyar sógorságban a legtöbb tudománnyal áll. Olyan perspektivákat varázsol elénk, aminőket csak a csillagászat nyújt, a mélységek mélységeit, a magasságok magasságait.

Igaz, hogy a modern irányzatok eltértek a tudományos vezérmotivumtól és hegyi divatok uralkodnak, melyeket hiuság, versengés, sőt a hátborzongás kéje jellemez. De azért a kultúrának, a művelődésnek őszinte bajnoka a hegymászóknak mindkét legelterjedtebb osztálya: a *gyönyörködő* alpinisták és a *sportoló* hegymászók egyaránt.

Az előbbiek gyönyörködnek a természet szépségeiben, az alpesi éjszaka, reggel, színek, méretek, az alpesi mult nagyszerűségeiben, a nehézségekben, mert a *»bírom, tudom«* szavakban rejlik a legnagyobb elégtétel, a naiv örömeiben, a veszélyek közt megnyilvánuló igaz barátságban, a visszatérés édes gondolatában.

A sportoló hegymászók pedig a tökély fokára emelik a hegymászás technikai oldalát és ezáltal képesítést szereznek a legmerészebb tudományos kutatásokra. Ilyenek a tudomány vértanúi: Barth, Krafft, Schmitt, Enzensperger és mások.

Szóval: az alpinizmus fejlődése az emberi művelődéstörténetnek egyik legérdekesebb, legtartalmasabb és legeredményesebb

fejezete ; azért méltán foglalkozhatunk vele azon a helyen, hol a tudomány eredményeit méltatjuk.

A testi-lelki üdülés szempontjából pedig az Alpések a művelt nemzetek újjászületésének helye ; méltán nevezi az angol Leslie Stephen az Alpéseket Európa játszóterének. (»Playground of Europe.«)

A hegymászásnak és a hegyek ismeretének történetében az emberiség történelméből vett találó nevekkel nagyjában megkülönböztethetünk egy korszakot, melyben a hegyeket nem ismerték és értették, nevezzük »kőkorszaknak«, egy másik fejezetet, melyben a hegyek kezdenek kibontakozni a misztikus ködből, nevezzük »hőkorszaknak«. Ezeket követte egy klasszikus és a mai modern kor.

II. RÉSZ.

Az alpinizmus kőkorszaka.

Az ember ösztönszerűleg tiszteli a hegyeket régtől fogva, keleten és a legtávolibb nyugaton egyaránt. A biblia legnevezetesebb eseményei hegyeken játszódnak le. Ismeretesek a Sinai, Hóreb, Tabor, Ararat ormaihoz füződő hagyományok. A görögök isteneiket hegyre, az Olymposra helyezik. Konfucius a hegyeket az erényesek példaképének nevezi. A sioux-indiánusok bánatukban a hegytetőkön érintkeznek a »nagy szellemmel«, az ő istenükkel. Az Edda a hegyeknek gyógyító erőt tulajdonít.

Csak a rómaiak irtóznak a bércektől. Bár az Alpések Európának valósággal idegközpontját alkotják, melyekből virágzó élet árad szerte, bár átderengenek a klasszikus idők által dicsőített olasz tavak partjaira, az egész római ókorban nem keltenek érdeklődést. Az ókor derűs világnézete jobban vonz a naps ligetek, mint a hóborította hegyek közé. Ovidius, Livius és más írók szörnyűködve emlékeznek meg a »szeles, rettenetes« hegyekről és az egyetlen úttörő a barbár legionárius, kit Cézárjának parancsszava űz a sivár hóvidékre.

A középkorban nagy embertömegek keresztezik az Alpéseket a Canossába zárándokoló Henrik és a hódító Barbarossa alatt,

de a hegyek vadona sem a kalandor lovagokat, sem a Nimródokat nem bírja lekötöni.

Bár Lombardia palotáiból látni a Monte Rosa távoli ormait, nem gyakorolnak azok semmi vonzóerőt, mert minden vállalatától visszatart a babona. Hogy a hegyek ormain sárkányok lakoznak, számos hagyomány hirdeti; így Aragóniai Péter története, Scheuchzer könyvében a »Draco Montanus« képe. Ebből merítette Göthe a Mignon-románc sárkány-reminiszcenciáját. Más hegyeken gonosz szellemek tanyáznak, p. o. a luzerni Pilátuson a testamentum római helytartójának elkárhozott lelke.

A későbbi utazók, Münster Sebastián, Müller Johannes, Füssli rémülettel írnak hazájuk hegyvidékeiről, melyet Szibériához hasonlítanak és a régi útirajzok hemzsegnének a legfonákabb hírektől.

Ekkor következik el az alpinizmus »hőskora«.

Legelőször a kincskeresők mernek közeledni a bércekhez és ők fedezik föl azok szépségeit, az emberiség igazi kincsét, mint ahogy az alchimista és asztrológus hordta össze a tudomány alapköveit. Balmat, a Montblanc első megmászója is kincskeresés közben pusztul el és a délamerikai Andes-hegység is a »minerók«, az aranyásók tanyája volt.

Az első, kik kezdik megérteni az Alpések szépségeit, a renaissance klasszikus földjéről indulnak ki. Petrarca (1304—1374) felmegy a Mont Ventouxra, hogy a természet szépségeiben gyönyörködjék. Dante (1265—1321) a Divina Commediában gyakran ír le olyan sziklákat, melyeket csak a Dolomitokban láthatott. Bembo Pietro, a jeles humanista, X. Leo barátja (1470—1547) az Ätnáról pillant körül, a nagy Lionardo da Vinci (1452—1519), pedig a Monbosa tetejéről vizsgálja a glecsereket.

Simler Józsiás (1516—1565) és Gessner Konrád 1541-ben már modern hangon dicsőítik a hegyek szépségét. Az igazi érdeklődést azonban két író kelti fel, ki maga nem volt soha hegy-mászó. Az egyik Haller Albert, a svájci tudós, ki nagy tankölteményben hirdeti hazája nagyszerűségét; a másik Rousseau, ki a »Nouvelle Heloise« és »Emile« című világhírű munkáiban magasztalja az érzéseket, melyeket a bércek világa a fogékony lélekben fakaszt.

III. RÉSZ.

Az első kísérletek és a klasszikus kor.

A gyakorlati hegymászás csak a XVIII. század végén kezdődik. Addig a mi Alpeseink legmagasabb ormáról, a Montblancról sem vettek tudomást. A távoli jéghegyeket azért, mert vidékükön nem terem meg az istenadta, a nép »Mont Maudit« és »Maladetta« — az elátkozott hegy — nevével említi. 1742-ben olvassuk először a Montblanc nevét mai formájában és azóta megtartotta a »fehérhegy« nevet. Ez a név a maga egyszerűségében legméltóbb hozzá, mert a természet törvénye és erkölce, mely az ő jégbirodalmában érvényesül, szeplőtelen, mint a nap-sütötte óriás patyolatos hava.

Az első idegen, ki erről a jégvidékről beszámol, Le Pays 1669-ben, de ő még öngyilkossági szándékkal keresi fel a hegyeket, mert azok erre, nézete szerint, a legalkalmasabbak. Chamonix igazi szépségeit először az angol Windham és Pococke ismerik fel.

1786-ban Paccard dr. Balmat Jacques kíséretében eléri a Montblanc csúcsát, de a hegymászás igazi diadala és tudományos eredménye *Saussure*, a nagy tudós nevéhez fűződik. Egész érdekesítő regényt lehetne írni arról a fejlődésről, amely a közkinccsé lett »óriás gyémánthoz« fűződik, amint Durier nevezi a Montblancot.

Az első nők a Montblanc ormán Paradis Mária és Angeville Henriette. Ezután már minden oldalról megmászták és áldozatainak száma csakhamar elérte a 44-et.

Az 1820-ban történt Hamel-féle szerencsétlenség mutatta először a glecserek lassú mozgását, mert 1861-ben nyolc kilométerrel lejjebb kerültek napfényre a negyvenegy évvel előbb történt szerencsétlenség áldozatainak ereklyéi. A jég néha konzerválja a tetemeiket, hogy elég ép állapotban érnek szabad levegőre, mint akár a sóbányából 1890-ben kikerült vizaknai honvédek holtteste. Magyar ember eddig kevés állt a Montblanc ormán, a chamonixi annalesek és az irodalom csak Pap Amália (1883), Déchy Mór, Tauscher Béla és neje, Jeszenszky Lajos (1894), dr. Jordán Károly, Szilassy Károly (1903), Heppes Béla (1906), dr. Jankovics Marcell (1908) és gróf Esterházy Pál és neje (1909) útjairól emlékeznek meg.

A Montblanc-éval csaknem egyidejűleg sikerült a Gross-Glockner megmászása Salm biboros, a gurki érsek kezdesére, ki emlékérmeket is veretett ez alkalomból (1799). Valamivel később, 1804-ben következik az Ortler elfoglalása. Azóta sorra kerülnek az Alpesek összes ormai.

Korszakalkotó esemény az egész világ legszebb hegyének, a 4505 méteres Matterhornnak meghódítása. Ez a hegy, melyet joggal nevezhetünk »megkövült zsolozsmának«, régtől fogva a legnagyobb vonzóerőt gyakorolta a tudomány kalandvagyó ifju nemzedékére. 1865-ben éri el az angol Whymper. A gyönyörű diadal azonban tragikusan végződött, mert a kötél elszakadása következtében Whymper négy társa lezuhant a mélységekbe. Azóta ez a csúcs bírt legnagyobb varázserővel a világ összes alpinistáira. A Matterhorn magyar megmászói dr. Jordán, dr. Tauscher Béla és neje, valamint az előadó.

Az első, ki vezető nélkül keresztezte ezt az ormot, a magyar származású Zsigmondy Emil volt, ki utóbb a messze Dauphinéban esett nemes szenvedélyének áldozatul.

Nemcsak hegymászók, de költők, írók, tudósok és művészek ünnepelték a Matterhorn szépségét, mely mindenkinek lelkében örök nyomot hagy és mely Edmondo de Amicis szerint valóságos »sogno divino« — isteni álmkép.

E nevezetes ormok megmászását követi az összes többi hegytetők elfoglalása, melyben külön fejezetet foglal el az Európán kívüli Alpesek átkutatása.

IV. RÉSZ.

A tudomány és művészet a völgy fenekétől a bérctetőkig.

A völgy a festők Eldorádója, mert a természet az igazi atyamester, ki érti a szépnek elrendezését. Ha nem is mindenki Compton, ki rajzónjával papírra varázsolta Európa összes hegyeit, Loppé, ki színeivel lehozta az emberiségnek a magasságok csodáit, Segantini Giovanni, ki vásznaira valóságos lángoló himnuszokat írt Engadinjának, mégis minden művelt ember bír műérzékkel és ha nem forgatja is az ecsetet, legalább fényképekkel segít a hivatott művészeknek megtalálni a legfestőibb pontokat.

A völgyek határán vannak a védőerdők, állnak, mint a híres svájci gárda, mely meghal, de magát meg nem adja. 2500 méter magasságig felhúzódnak a fenyőfajok, melyeket a hegyi lakók »Wettertanne«, »Gogant« névvel jelelnek. Ez a régió a nemzetgazdaságban játszik szerepet.

A fanövényzet határain túl a hegyi legelők terülnek el, a botanikusok tündértanyái, hol az etnografusok is tanulmányozhatják a legérdekesebb pasztorale tárgyait. Itt csendül össze a hegyi kolompszó bájos melódiája, melyet Lord Byron lelkesedve ecsetel Manfrédjában, itt szólal meg néha a kipusztuló »Alphorn« — a »*lituum alpinum*«, — itt ülik meg a régi Wallis népünnepeit, a híres »*tournoi bovin*«-t, a hegyi tornát, melyben virággal övezik a tejkirálynét és szarvukirálynét, a gulának díszét.

A legritkább alpesi növényzet azonban túlmegy a hegyi legelők határain is. Így a Montblanc láncában a jégmezők kellő közepén találunk »*jardin*« nevet viselő virágoázisokat, sőt Cadoreban a jeges morénák ölén megeredt egy odaültetett rózsató 1800 méter magasban.

Az alpesi flóra határain túl válik csak igazán érdekessé az állatvilág. A zerge, kőszáli kecske, a kihalófélben levő medve, mely ma már csak az Adamello, Brenta és Engadin némely részein fordul elő, a hegyi tyúk, havasi nyul és havasi egér mind érdekes ismerősei az alpinistának. A glecserek tiszta világában az egyetlen rovar a parányi hóbalha, mely a Bernina jégvizeiben él és csak néha találkozunk egy-egy kóbor pillangóval, melyet a szélvész sodor a magasba, biztos vég felé.

Az élő világon túl kezdődik az arktikus táj, mely még egy darabka a földteke ősmultjából. A virágzó Luzern helyén, a comói tó partjain, hol az aurakáriák és kaméliák nőnek, valami-kor jégvidék terült el, mint ezt a sziklák leköszörült lapjai mutatják.

A glecserek legérdekesebb alakulatai közé tartozik a jégtó, p. o. a Märjelensee a nagy Aletsch partján, mely minden hét évben kiürül és gazdag népmondáival bő anyagot szolgáltat a természettudós mellett a mondagyűjtőknek. Érdekesekek a jégmalmok, a jégrianások és a glecserek összefolyásánál képződő *séracok*, vagyis jégtornyok. Ez az arktikus világ egyúttal a föld

jövőjének képe, mint amilyennek festi azt a mi Madáchunk az *Ember tragédiájának* XIV. színében.

A legmagasabb régióban kezdődik az igazi fizikai kutatás és megfigyelés. Obszervatóriumok épültek a Zugspitze és Sonnblick ormain; a legszebb olasz földön áll, a 3000 méter magas Col d'Olen mellett. A legmagasabbak a Punta Gnifetti 4560 m. ormán épült Capanna Margherita és a Montblanc Vallot és Jansen obszervatóriuma. Ez utóbbinak felállítását a mi Szabolcskánk is megünnevelte egyik költeményében.

A hegyormon túl is folytatódik a tudomány küzdelme a léghajózással. A legnevezetesebbek Falke, Guyer és Beauclair kísérletei a Cognac nevű léghajón, mellyel 5930 m. magasban átrepülték a Jungfraut, valamint Spelterini ismételt kísérletei, melyek a Montblanc-csoport és Wallis felett vezettek át. Legújabbban emlékezetes a tragikus sorsú Chavez aviatikus kísérlete a Simplon felett.

Az alpinizmus tehát igazán az emberi művelődés szolgálatában áll és ellenállhatatlan vonzóerőt fog gyakorolni minden gondolkodó elmére, mert jelszava oly szó, melyben egyesül az emberiség minden célja és reménye: excelsior.

V. RÉSZ.

Exotikus hegyvidékek.

A hegymászók nem érték be az óvilág hegyeinek ismeretével, hanem felkeresik az egész világ alpesi vidékeit. Dédapáink még állig felfegyverkezve látogattak el Chamonixba és ma Savoia királyi vére víja Ázsia legmagasabb ormait és Shakleton hadnagy a misztikus Antarktik jéghegyeire tűzi az angol lobogót. Lehetőséges, hogy az unokák már úgy fognak a Kaukázusba üdülni jární, mint mi a Svájcba.

Időrend helyett kezdjük nyugatról földrészek szerint. Észak-Amerikában a Weymouths-erdők fölött átderengő havasokat, a Rocky Mountains és Selkirk ormait leginkább újabban svájci vezetőkkel kutatták át. Régibb keletű a tropikus vulkánok ismerete. Az Ixtaccihuatl 5280 m. ormát már a XVI. században eléri Sahagun Benard szerzetes, a Popocatepetl 5440 m. csúcsát

pedig Cortez rendeletéből másszák meg 1519-ben. Észak-Amerikában a legérdekesebb vállalkozás volt az abruzzói herceg expedíciója, mely az 5514 méteres Illés-hegyre vezetett.

Dél-Amerikában a Kordillerák lába már óriás magasságban fekszik. Potosi városa 3975 m. magasban épült. Az első kutató Humboldt Sándor volt, de ő nem hatolt a megfagyott vulkánok tetejére. Az angol Conway, Whymper, Fitzgerald diadalmaskodnak a legmagasabb csúcsokon. Csak legújabban sikerült az amerikai Peck kisasszonynak a perui Huascaran 6763 méteres ormának első megmászása.

Afrikában legkorábban a 6130 méteres Kibo orma lát idegeket, nevezetesen az osztrák Purtschellert. A legvonzóbb hegytető az ú. n. kék hegyek világában emelkedik, melyeket Stanley elérhetetlennek nevez. Ez a Ruwenzori csoportja, az egyenlítő alatt, papiruszerdők, tömjén-, lobélia- és senecio-sűrűségek közepén. 1906-ban foglalta el e hegyvidék összes nagy ormait az abruzzói herceg olasz vezetőikkel, kik közül legjobban kivált Petigax József.

Az új-zeelandi Alpeseket angolok kutatták át és ma már a maórik egykori földjén, Christchurchben tevékeny alpesi egyesület működik.

Ázsiában legkorábban az Ararat (5156 m.) ormát látogatják meg. A kísérletek még nazianzi Gergely korában 328 táján kezdődnek. 1829-ben éri el a tudós Parrot Frigyes. 1868-ban diadalmaskodnak a Kaukázus legmagasabb ormán, az Elboruson (5630 m.), melynek neve tápláló anyát jelent, mert jégfolyamainak vize öntözi a sivár fensíkot és osztja a termőert.

Nagy érdemeket szereznek a Kaukázusban az angol Moore, Freshfield, Grove, az olasz Sella, a német Merzbacher, az osztrák Purtscheller és különösen jeles hazánkfia, Déchy Mór, ki gyönyörű művében örökítette meg hét kaukázusi útját. Emlékezetes az osztrák expedíció, melynek egyik gyöngéd nő tagja, Cenci von Ficker, egy arméniai fejedelemtől ajándékba kapta az óriás Uschba-hegyet.

A legizgatóbb probléma azonban mindig a Himalaya marad. Az emberi kultúra bölcséjének közepén, India tarka pagodái és illatos narancserdői fölött csillog a világ legmagasabb hegylánc,

mely 14.000 négyszögmérőföld területet foglal el az örök hónap. Egyes glecserei, mint p. o. a Baltoro, 70—80 kilométer hosszúak. Az első diadal az angol Sir Conway rekordja, a 6888 m. magas Pionners Peak, ezt követi Graham Kabru-túrája. Az angol Mummery megkísérli elérni a 8117 m. magas Nanga Parbat csúcsát, de életével fizet. Majd az amerikai Workman-házaspár a corrmayeyuri Petigax vezetésével éri el a legnagyobb magasságot, az asszony a 6880 m. Chogo Lungma tetejét, a férj egy 7152 méteres pontot, mely magasságot ismét csak az abruzzói herceg vállalkozása mulja felül, ki Petigax és a két Brocherel segítségével eljut a Bride Peak felső részéig, 7493 méterig, mely a legnagyobb magasság, melyet eddig ember fia saját lábán elért.

Vajjon elérhető-e a legnagyobb csúcs, a Nepal és Tibet közt fekvő Everest (8840 m.)? Nagyon kétséges, mert az oxigénhiány és szénsavszomj betegséget idéz elő, melynek tünetei hasonlítanak a tengeri betegséghez. Levertség, közöny, általános rosszullét kínozzák a vándort, ki végkimerültségben és álomkórban eltikkad. Az olasz Angelo Mosso és a német Zuntz testes művekben számolnak be a magassági levegő hatásairól, melyet heteken keresztül megfigyelttek a Margherita-obszervatóriumban a 4560 m. magas Punta Gnifettin. E betegség még az állatokat is meglepi. Így Dél-Amerikában, a világ legmagasabb városában, a 4400 méter magas Cerro al Pasco-ban kidőlnek a lovak és elpusztulnak a szarvasmarhák. Legszívósabb az eb. Ismeretes az angol Coolidgenak Tschingel nevű kutyája, mely a legtöbb jégromra csaholva érkezett fel. A Montblanc csúcsán gyakran látunk kutyákat, melyek hűségesen követik chamonixi gazdájuk nyomait. Valószínű tehát, hogy a Himalaya legmagasabb orma megőrzi titkát és senkinek sem jut osztályrészül az a »nirwana«, hogy onnan felülről tekintsen szét az emberiség bölcséjén.

VI. RÉSZ.

Az alpinizmus mint sport.

A régi jó időkben a hegymászásban több volt a poézis, mint ma. A régi gárda szirteken éjjelezett, jégmezőkön táborozott apró sátrakban, a völgyben gyalult fenyődeszkákkal táblázott

szobácskákkal érte be. Megvetette a reklámot és írásaiban fecsillant a hegyi világ áhítatos bámulata. Ma már innen-onnan a Jungfrau és Montblanc ormaira hegyi vasút vezet és elárasztja a bércek fehér magányát olyan alakokkal is, kik oda nem illenek. De ez az alpinizmusnak határtalan fejlődését mutatja és alig van lélekemelőbb érzés, mint az a tudat, hogy csillagos nyári éjszakákon ifju és erőteljes nemzedék ezrei vonulnak ki a fényes hegyek közé, egészséges világnézetet hozni a köznapi élet küzdelmei közé.

Alig van ma már az Alpeseekben orom, melyet a legkülönbözőbb oldalról meg nem másztak volna, sőt mindenféle másodrangú sziklákat új ormokként fedeznek fel azok, akiknek csak a tarlózás maradt. Sőt alig van nagyobb hegytető, melyen egy szép nyári napon elmondhatjuk: »végre egyedül«.

Tömérdek alpesi egyesület keletkezett Svájcban, Olaszországban, Franciaországban és Ausztriában. A leghatalmasabb a német-osztrák alpesi egyesület (80.000 taggal), a legelőkelőbb az angol Alpine Club, hova csak kiváló hegymászók juthatnak be tapasztalataik kimutatása után.

A sport rendkívüli fejlettségét mutatja a menedékházak óriás száma nagy magasságokban. Például szolgálhat éppen az osztrák-német egyesület. Ennek 1869-ben *egy* menedékháza volt, melyet az első évben 60 vándor látogatott, 1908-ban már 232 házat épített, melyekben évente átlag 240.000 ember fordul meg.

A hegyi világnak érdekes alakjai a vezetők. Bár igaz, hogy az üzleti szellem e derék emberek idealizmusán is rést ütött, el kell ismernünk, hogy nagy részük igazán kiváló. Sokan ismerik az egész világ összes hegyvidékeit. A legjobb hegymászókat meleg barátság fűzi hozzájuk. Ennek megható tanúsága a chamonixi Devouassoud François sírköve, melyet a legjelesebb angol kutatók állítottak neki, hű bajtársuknak, a fölírás szerint azért, hogy »ennyi férfiui erénynek példányképe feledésbe ne merüljön«. Az olasz Rey Emilio fejfájánál az abruzzói herceg is gyászolt és a legnagyobb olasz költő, Carducci Józsuá megható versekben ünnepelte a »domatore della montagna«-t, a bércek diadalmas meghódítóját. Bámulatos ez emberek műveltsége. Így Zurbriggen

Mathia macugnagai vezető angol nyelven kiadta emlékiratait, a zermatti Imbodennek egy angol hölgy, Mrs. Main ajánlotta egyik művét. A courmayeuri Petigax otthonát remek plakettek ékesítik, melyeket földrajzi társulatoktól kapott a sarki expedíciókon és a Himalayában szerzett érdemeiért.

Ma azonban óriási azoknak a száma is, kik vezető nélkül keresik fel a legmagasabb ormokat és legveszélyesebb utakat. A főelv mindig az legyen : többet észszel, mint erővel. Fejlődtek azonban itt is szecessziós irányzatok, melyekről klasszikus tanúságot tesz a német »Empor« című munka, amelyben egyenesen magasztalják a »borzalmat, mint öncélt« (Das Gruseln als Selbstzweck). Az ily irányt el kell ítélnünk, mert a természet legrajongóbb szeretete sem válthat ki természetellenes érzelmeket és mert nem helyes, hogy a nemes sport közönséges hatásvadászattá törpüljön.

Ilyen túlzás a rekordhajhászás is. Olvasunk meglepő eredményekről, p. o. Morshead végigjárta a Montblanc-t oda-vissza Chamonixból 15 óra alatt, Farrar keresztezte ugyanezt a hegyet öt más 4000 méteres csúccsal együtt egy nap alatt. Újabban előfordult az Eiger, Mönch és Jungfrau megmászása egy napon, egy ifjú hölgy pedig, Bröske Katalin mind a hat Vajolet-tornyot ejtette útba egyszerre. Fölülmulta őt az amerikai Stoll Mary, ki e rendkívül nehéz szirtcsúcsok közül hármát éj idején járt végig.

Az alpinizmus mindenesetre a legnemesebb sport marad, mely ha ma már távolodik is a tudomány szolgálatától, mindenkor megtartja erkölcsi és esztétikai értékét. Ha megismerjük az önnön erővel megszerzett gyönyörűséget, be kell látnunk, hogy igazuk van azoknak, kik e tündérvilágtól hajlott korukig sem bírnak megválni és igazuk van azoknak az ifjú nemzedékeknek, kik a világ minden országában lelkesen követik az úttörők példáját.

IRODALOM.

Az alpinizmus irodalma óriás, megközelíti a jog irodalmát. Néhány nevezetesebb munkát idézünk :

I. Általános sokoldalú tartalommal jelennek meg a klubok évkönyvei és folyóiratai :

az angol *Alpine Journal* Londonban,

az olasz *Bollettino* Turinban,
 a francia *Annuaire* Párisban,
 a vegyes nyelvű *Jahrbuch des Schweizer Alpenclub* Bernben,
 a német *Zeitschrift des Deutschen und Österr. Alpenvereines*
 Münchenben.

II. Történelmi tartalmuak különösen :

Whymper Edward : *Scrambles amongst the Alpes*, London,
 Murray, német kiadásban is.

True Tales of mountain adventures, Mrs. Aubrey le Blond-tól.
Adventures on the roof of the world, ugyanattól.

a német Alpeokról : *Die Erschliessung der Ostalpen*, 1893.
 1—3 kötet.

a svájciakról : G. Studer : *Über Eis und Schnee*, 1—3 kötet.

a francia és déli Alpeokról : Conway and Coolidge *Climber*
Guides, több kötet.

Dreyer : *Der Alpinismus und der Deutsch-Österr. Alpen-*
verein, 1909.

III. Egyes hegyekről és egyes hegyvidékekről szól :

Durier Charles : *Montblanc*, Paris, 1897.

Whymper : *Chamonix and the range of Montblanc*, London,
 Murray.

Güssfeldt : *Der Montblanc*, Berlin, 1894.

Rey Guido : *Il Cervino*. (Német és francia kiadás is.)

Whymper : *The Valley of Zermatt and the Matterhorn*,
 London, Murray.

Wundt : *Die Jungfrau und das Berner Oberland*.

Falke : *Im Banne der Jungfrau*, Zürich, 1909.

A Kaukázusról szól egyebek közt :

Freshfield : *The exploration of the Caucasus*.

Mummery : *My Climbs in the Alps and Caucasus*. (Francia
 nyelven is.)

Déchy Mór : *Kaukázus*, 1907. (Németül is.)

Az afrikai hegyvidéket tárgyalja :

Luigi Amadeo di Savoia : *Ruwenzori*. (Németül is.)

A Himalayát írja le :

Workman Fanny és Workman William : *In the Ice world*
of Himalaya, London.

Luigi Amadeo di Savoia : Viaggio di esplorazione nei Monti del Karakoram, Torino, 1910.

IV. Fiziológiai művek :

Angelo Mosso : Fisiologia dell'uomo sulle Alpi, Milano, 1898.

Dr. N. Zuntz és társai : Höhenklima und Bergwanderungen etc. Berlin, 1906.

V. Az alpesi flórát legszebb festményekben mutatja be :

G. Flemwell : Alpine flowers and gardens, London, 1910.

VI. Előadó magyar könyvei :

Úttalan utakon, Pozsony, 1903.

Sasfészkek, Budapest, 1906.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

OSZK

OSZK

Central Library of Congress